

Många träd i kulturlandskapet (t ex odlingslandskap som är eller har varit öppna) är beroende av att vi sköter om och tar hänsyn till dem. Jätteekar och vissa andra stora vidkroniga träd behöver stå fritt från konkurrerande träd för att må bra - frihugning är därför en viktig skötselåtgärd.

Praktiska råd och tips!

► Generellt

En tumregel som brukar användas för ekar är att det inte bör finnas träd eller sly närmre än 4-5 meter från kronans ytterkant, men varje träd bör behandlas individuellt. Om två gamla träd står nära varandra bör båda sparas. Gynna även de träd som ska bli framtidens jättar genom att friställa några utvalda yngre träd så att de tidigt blir vindtåliga och lättare kan bli grova. Undvik att göra några större röjningsinsatser då det är torrt i markerna. Trädet behöver vatten för att klara av det öppnare läget och det nya klimatet som följer med det. Gamla träd som har stått skuggigt och plötsligt röjs fram löper en viss risk att skadas på grund av att trädet och dess invånare inte hinner anpassa sig till den nya soligare och öppnare omgivningen. Därför är det bra om sådana träd friställs etappvis.

Man bör även vara rädd om trädets rötter. Skador på rötterna märks ibland inte förrän efter flera år. Undvik att elda, köra med tunga maskiner, plöja eller utföra grävarbeten under trädets krona samt om möjligt i en skyddszon på ca 10 m utanför kronan.

Även ett dött träd är livsavgörande för många växter och djur. Lämna gärna kvar döda grenar och andra träddeklar som faller till marken eller sågas ner. De kan också placeras i en s.k. faunadepå, gärna i trädets närhet. Detta kan även gälla döda träd som varit nödvändiga att ta bort.

En faunadepå kan innehålla döda träd och en hög av grenar av olika tjocklek. Depån bör placeras i en solbelyst del av t.ex. den egna trädgården eller hagen.

► **Om trädet omges av sly eller enstaka yngre träd...**
...räcker det oftast att ta bort högväxande träd och buskar som växer under eller inom 4-5 meter från kronan. Spara blommande träd och buskar t.ex. hagtorn och rosor, även om de står i trädets omedelbara närhet (se faktaruta nedan).

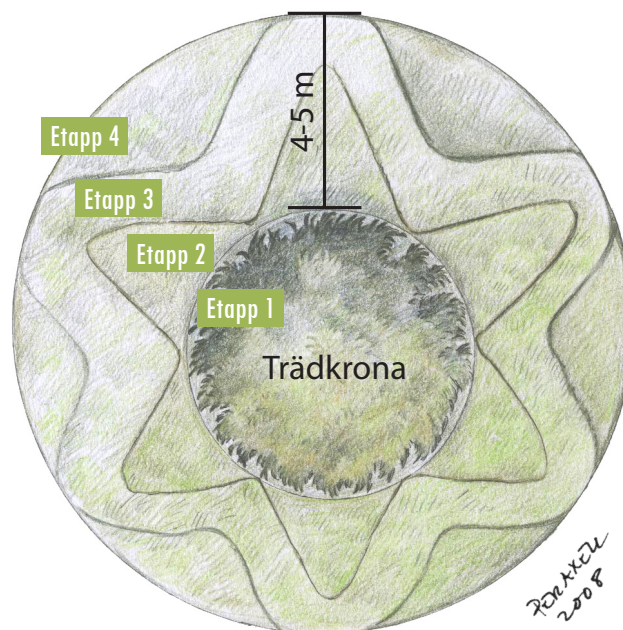
Många insekter som lever i träden livnär sig på pollen eller nektar från blommor. Därför bör blommande träd och buskar, som t.ex. hagtorn och rosor, sparas även om de står i trädets omedelbara närhet. För unga trädplantor kan dessa buskar även utgöra ett skydd, inte minst i betesmarker.

► **Om trädet omges av tät ung-medelålders skog..**

...som varit ängs- eller hagmark bör man helst frihugga det etappvis med ett till tre års mellanrum (se bild nedan). Spara andra särskilt skyddsvärda träd *.

Ettapp 1: Ta bort sly och yngre träd som växer under och in i kronan.

Ettapp 2: Hugg bort sly och ungträd i kilar eller luckor runt trädet från kronans ytterkant och minst 4 meter ut.

Ettapp 3: Bredda kilarna/luckorna.

Ettapp 4: Ta bort yngre och medelålders träd runt hela kronans ytterkant och 4-5 meter ut.

Om trädet omges av gammal skog kan det finnas andra värden som bör bevaras. Kontakta därför gärna din länsstyrelse innan frihugning.

► **Tänk på framtidens träd**

Mycket tid och kraft läggs på att spara och sköta grova gamla träd men inte alla tänker på kommande trädgenerationer. Helst ska det finnas träd i olika åldrar i anslutning till de gamla träden. Passa på att frihugga även runt halvgamla träd och nya skott, så att de kan ta vid då dagens jättar faller!

► **Betesdjuren är de bästa naturvårdarna!**

Där djur betar hålls marken öppen vilket gynnar många grova träd. Om du har börjat friställa träd kan det vara en fördel att låta djur beta i området redan efter första röjningstillfället, så slipper du röja ofta.

Tänk dock på att många djur i en alltför liten hage kan beta för hårt och gnaga på barken. Djurtrampet och övergödningen kan dessutom skada trädets rötter. Det kan man delvis förhindra genom att t.ex. lägga grenar och ris i en ring kring trädet.

► **Fornlämningar**

Tänk på att fornlämningar eller andra kulturlämningar kan ligga nära träden som ska friställas. Man får inte skada lämningarna genom att t.ex. köra över dem, fälla träd på dem eller lägga ris över dem.

Är du osäker på om det finns fornlämningar i närheten av träd som ska friställas kan du besöka fornminnesregistret på Riksantikvarieämbetets hemsida www.kms.raa.se/fornsok eller kontakta Länsstyrelsen.

**Särskilt skyddsvärd träd: träd med en stamdiameter på minst en meter vid brösthöjd (dvs en omkrets över 3,14 meter) samt mycket gamla, ihåliga (med en omkrets över 1,25 meter) och döda träd (både stående och liggande).*

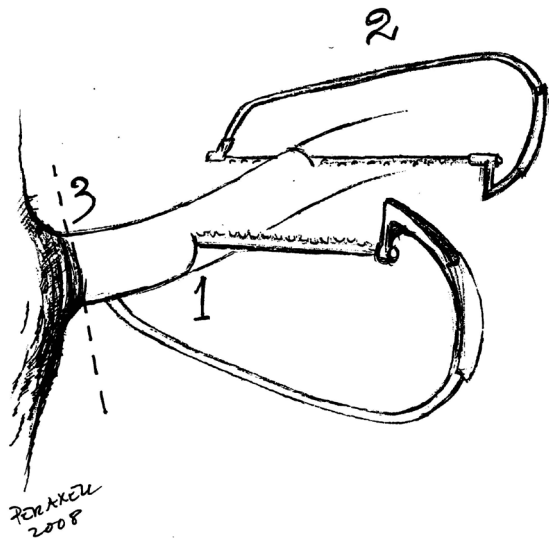

► Beskärning

När träd står nära vägar och bebyggelse kan det skapa intressekonflikter mellan de som vill ha dem kvar och de som vill ta bort dem. Beskärning kan vara ett bra alternativ till att avverka träden. Det är viktigt att beskära trädet på ett så skonsamt sätt som möjligt. De flesta träd bör beskäras i juli-september, men man kan även beskära vissa träd under senvintern. Undvik helst att beskära hålträd från april till juli då fåglar och fladdermöss häckar.

Större grenar kapas med två sågsnitt, ett underifrån och ett ovanifrån. På så sätt bryts grenen av på ett kontrollerat sätt mellan de två snitten. Därefter kapas den kvarvarande grenstumpen, just där "grenkragen" slutar (se bild nedan). "Grenkragen" är den lilla utbuktning som finns runt grenfästet. Där produceras de sårsläkande ämnen som gör att trädet kan läka sågytan, vilket minskar risken att trädet drabbas av rötsvamp.

Om du känner dig osäker finns professionella arborister som kan beskära träden åt dig.

Vad gör Länsstyrelsen för träden?

På uppdrag av Naturvårdsverket arbetar Länsstyrelserna med "Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet".

För att uppnå målen i programmet är samarbete och dialog med markägare viktigt. Vi vill gärna öka medvetenheten och kunskapen kring vård av träd, genom till exempel kurser och information. Vi kartlägger också var de gamla skyddsvärda träden finns och ger förslag på åtgärder som gynnar dem.

Länsstyrelsen har i vissa fall möjligheter att ge dig som markägare olika typer av ekonomiska bidrag för att för att värna och vårda träden. Du är välkommen att kontakta oss för mer information!

Skyddade träd

Vissa träd är skyddade enligt miljölagstiftningen, t.ex. som naturreservat, biotopskydd eller naturminne. De omfattas då av särskilda föreskrifter för skydd och vård. Alla lövträd i alléer (fem eller fler vuxna träd i rad) längs vägar eller i ett öppet landskap är skyddade. Olika åtgärder, t.ex. avverkning och beskärning kräver då oftast tillstånd från länsstyrelsen.

Att röja fram träd som är naturminnesmärkta är tillåtet. Själva trädet får dock inte skadas.

En länsstyrelsegemensam folder. Om du har frågor eller vill veta mer kontakta länsstyrelsen i ditt län och fråga efter den eller de personer som arbetar med Åtgärdsprogram för hotade arter.

Illustration framsida: Nils Forshed. Övr. illustrationer Per Axell.
Form: Ylva Englund

Så här sköter du träd i kulturlandskapet

Du som äger eller sköter om gamla, grova eller ihåliga träd i kulturlandskapet spelar en nyckelroll för att dessa träd och alla arter som lever på dem ska kunna finnas kvar även i framtiden.

De här skyddsvärda träden minskar snabbt och det är ont om efterföljare som kan ta vid när de går hädan.

I den här broschyren ger vi råd om hur man kan sköta träden. Broschyren riktar sig både till markägare och andra som är intresserade av träd och trädvård.